

Liisi Ylä-Kotola

**PERUSTULO – KANNUSTINLOUKKUJA,
PASSIVOITUMISTA VAI TODELLISTA
VAPAUTTA?**
Kirjallisuuskatsaus

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Tammikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Liisi Ylä-Kotola: Perustulo – Kannustinloukkuja, passivoitumista vai todellista vapautta? Kirjallisuuskatsaus
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityön tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2020

Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmämme on ajastaan jäljessä, monimutkainen ja byrokraattinen. On selvää, että myös järjestelmän on muututtava, kun muun muassa ilmastonmuutos, globalisaatio, yhä pirstaleisempi prekarisoituva työ ja automatisoituminen muokkaavat yhteiskuntaa. Perustulo mielletään usein joko aktivoivaksi työllisyyskannustimeksi tai vastaavasti sosiaalisen oikeudenmukaisuuden välineeksi. Ylipäätään perustulokeskustelu kytkeytyy vahvasti käsityksiin yksilön vastuusta ja vapaudesta. Sosiaalityön näkökulmasta sekä perustulon haasteiden että mahdollisuuksien voisi nähdä liittyvän juuri tähän.

Tässä tutkielmassa tarkastelen perustulon vaikutuksia työntekoaktiivisuuteen ja työllistymiseen. Työntekoaktiivisuutta tarkastelen tehtyjen työtuntien ja työssä pysymisen kautta. Nykyisen järjestelmän eräs perustavanlaatuisin ongelma ovat sen luomat kannustinloukut. Muun muassa tähän perustulosta on kaavailtu ratkaisua. Toisaalta perustulo voidaan nähdä myös passivoittavana tekijänä, joka saa ihmiset jäämään kotiin ja jättämään palkkatyöt. Tutkielmassani tarkastelen kirjallisuuskatsauksen keinoin, millaisia vaikutuksia perustulolla todella voisi olla jo työssä olevien toimintaan työmarkkinoilla sekä työttömien työllistymiseen. Tutkimusaineistoni koostuu kymmenestä vertaisarvioidusta kansainvälisestä tutkimusartikkelista, jotka tarkastelevat vastikkeettoman tuen vaikutuksia vastaanottajien toimintaan työmarkkinoilla.

Aineistoni mukaan perustulo ei aiheuta pakoa työmarkkinoilta. Aineisto osoittaa, että perheiden päätulonsaajien tapauksessa viikoittaisten työtuntien taso pysyi lähes perustuloa edeltäneellä tasolla. Muiden kuin perheen päätulonsaajien työtunnit sen sijaan vähenivät hieman, mikä voidaan nähdä siirtymänä usein naisten tekemään ”mahdollistavaan” kotitaloustyöhön. Myös itsensä työllistäjien kohdalla viikoittaiset työtunnit nousivat hieman, vaikka perustulo ei aineiston perusteella kannustanutkaan ryhtymään. Aineistoni osoittaa, että ylipäätään perustulonsaajat pysyivät työelämässä vastikkeettomasta tuesta huolimatta. Työllistymisvaikutukset jäivät aineiston mukaan melko mitättömiksi. Havaitut erot perustuloa vastaanottavien työllistymisessä eivät olleet tilastollisesti merkittäviä suuntaan tai toiseen. Sen sijaan aineisto tarjosi todisteita perustulon positiivisesta vaikutuksesta sitä vastaanottavien kokemaan hyvinvointiin. Perustuloa saavat luottivat enemmän muihin ihmisiin ja instituutioihin sekä omaan taloudelliseen pärjäämiseensä. Lisäksi he kokivat perustulon mahdollistaman luovuuden voimaannuttavana.

Tutkielmani perusteella perustulon vaikutukset tehtiin työtunteihin, työssä pysymiseen tai työllistymiseen ovat melko rajattuja. Vaikutuksia on havaittavissa lähinnä viikoittaisissa työtunneissa. Hyvinvointiin perustulolla näyttää sen sijaan olevan positiivinen vaikutus. Vaikka työllisyysvaikutukset eivät olisikaan huomattavat, ovat hyvinvoinnin kasvu ja perustoimeentulo jo huomattavia saavutuksia nimenomaan sosiaaliturvan mallilta. Pelkkää työmarkkina-aktiivisuuteen keskittyvää näkökulmaa voikin kritisoida siitä, ettei se huomioi perustulon inhimillistä kärsimystä vähentävää ja yksilön itsemääräämisoikeutta ja vapautta tukevaa ulottuvuutta.

Avainsanat: perustulo, työllisyys, työllistyminen, kannustinloukku

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	3
2 PERUSTULON PÄÄPIIRTEITÄ.....	5
2.1 Perustulon käsite.....	5
2.2 Katsaus perustulon historiaan	6
3 TYÖLLISYYDEN ROOLI JA TYÖN MURROS	8
3.1 Työllisyys hyvinvointivaltion ytimessä.....	8
3.2 Muuttuva työ.....	9
3.3 Perustulo ja työ – Passivoitumista vai itsensä toteuttamista?	11
4 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN	13
4.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	13
4.2 Tutkimusmenetelmä	13
4.3 Aineistonkeruu, valintakriteerit ja aineiston kuvaus	14
4.4 Aineiston analyysi.....	20
5 PERUSTULO, TYÖNTEKO JA TYÖLLISTYMINEN – kannustin vai passivoittava tekijä?	21
5.1 Perustulo ja työntekoaktiivisuus	21
5.2 Perustulo, työllistyminen ja hyvinvointi	24
6 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	25
LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

“Basic income would give people the most important freedom: the freedom of deciding for themselves what they want to do with their lives”

— Rutger Bregman (The Guardian, 26.2.2017)

Sosiaaliturvajärjestelmämme on rakennettu eri ajassa kuin se, jossa nyt elämme. Muun muassa globalisaatio, muutoksessa oleva työ ja kasvava prekaari luokka, ilmastonmuutos vaikutuksineen sekä ihmisten yhä laajempi liikkuvuus aiheuttavat myös perinteiselle sosiaaliturvajärjestelmälle haasteita. Muiden yhteiskunnallisten toimijoiden tavoin sosiaalityön ja sosiaaliturvan on uudistuttava, ja esimerkiksi työn ja talouskasvun merkitystä on määriteltävä uudelleen. Eräänä ratkaisuna tulevaisuuden haasteisiin voisi olla perustulo, radikaali idea, joka on etenkin viime vuosina kasvattanut suosiotaan poliittisen kentän eri laidoilla. Tunnetuimpia perustulon puolestapuhujia Suomessa ovat olleet esimerkiksi Vihreät ja Vasemmistoliitto, mutta myös uusliberalismin äänenkannattajana tunnettu ajatuspaja Libera on lanseerannut oman perustilimallinsa, joka on hyvin lähellä perustulon ideaa. Perustulon kannattamisen perustelut palautuvat lopulta siihen, kuinka näemme yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen ja yksilönvapauden merkityksen.

Kansainvälisessä tutkimuksessa perustuloa on tarkasteltu muun muassa sukupuolten välisen tasa-arvon (mm. Robeyns 2000), ekologian (mm. Andersson 2010) ja talouden (mm. Crocker 2015) näkökulmista. Sekä akateeminen että yleisempi julkinen keskustelu perustulosta sekä lisääntynyt kiinnostus tutkimusta kohtaan ovat johtaneet erilaisiin kokeiluihin ja tutkimushankkeisiin ympäri maailmaa. Perustuloa on kokeiltu erilaisissa ja eri logiikalla toimivissa piloteissa, niin kehittyvissä maissa kuin teollisuusmaissakin. Perustulossa kiinnostavaa on se, miten eri argumentein ja eri poliittisista positioista sitä on kannatettu ja yhä kannatetaan. Usein perustelut linkittyvät sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja nykyaikana myös työmarkkina-aktiivisuuteen. Perustulo tarjoaa yksilölle vapautta, mutta myös säilyttää vastuuta. Toki perustulomallit eroavat siinä, mikä niiden suhde olisi muihin sosiaalipalveluihin tai etuuksiin ja esimerkiksi verotukseen. Sosiaalityön kannalta perustuloa voisikin kritisoida juuri sen vastikkeettomuudesta ja pohtia, edesauttaisiko se jo valmiiksi syrjäytymisvaarassa olevien kotiin jäämistä, kun

sosiaalitoimistoon ei välttämättä enää kannustaisi taloudellinen houkutin. Kattavassa perustulon työllisyysvaikutuksia koskevassa selonteossaan Koistinen, Kurvinen ja Luoma-Halkola (2016) muun muassa esittelevät TE-toimistojen, kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden arvioita perustulon vaikutuksista työvoimapolitiikan toimeenpanoon. Osa haastatelluista kuntien edustajista toi esiin huolensa perustulon mahdollisista syrjäyttävistä vaikutuksista ja tarpeen uudentilaisille sosiaali- ja terveystalveluiden verkostoille. Selonteosta ilmenee, että etenkin TE-palvelun edustajat suhtautuivat perustuloon pääasiassa suopeasti suhteessa omaan toimintakenttäänsä. Haastateltujen enemmistö piti nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää liian monimutkaisena ja erilaisia loukkuja synnyttävänä. (Emt. 2016, 25, 47.)

Perustulokeskusteluun liitetään usein pohdintoja juuri sen suhteesta työntekoon ja siihen, luoko vastikkeeton tuki kannustinloukkuja ja joukkopakoa työmarkkinoilta. Työtä puolestaan voisi ajatella lähes jokaisen elämään läheisesti kuuluvana pakkona, keinona hankkia elanto, tai itseilmaisun muotona, joka tapauksessa näennäisen arkipäiväisenä tekijänä. Työhön liittyviä seikkoja voidaan myös tarkastella työn puutteen kautta tai taloustieteellisestä näkökulmasta, arvioiden työn tai työllisyyden vaikutuksia kansantaloudelle. Samalla työ kuitenkin ”sisältää enemmän vaikeaa teoriaa ja filosofista hiuksenhalkomista kuin hämärinkään ihmisen osan tai toisen kohtaamisen pohdinta”, kuten Jussi Vähämäki (2003, 7) toteaa työn muutosta käsittelevässä teoksessaan. Ei olekaan ihme, että monet merkittävät nimet länsimaisen filosofian perinteessä aina Platonista Lockeen ja Marxista Hegeliin ja Arendtiin ovat käsitelleet ajattelussaan työtä, sen olemusta ja roolia yhteiskunnassa. Tässä tutkielmassa yhteiskuntafilosofinen analyysi jätetään kiehtovuudestaan huolimatta sikseen käytännön seikkojen ja oleellisessa pysymisen vuoksi. Samoin työllisyyspolitiikkaan vaikuttavia talousteorioita ja niiden sisältämiä metodologisia lähtökohtia ei tässä tutkielmassa käsitellä sen laajemmin, vaikka niiden vaikutus työllisyyskeskusteluun onkin kiistaton.

Perustulon vaikutuksia varsinaiseen sosiaalityöhön ei ole vielä juurikaan tutkittu, vaikka aihe on ollut esillä jo vuosia. Useita eritasoisia kokeiluja on kuitenkin toteutettu sekä Suomessa että kansainvälisesti. Tässä tutkielmassa keskityn niiden työllisyysvaikutuksiin, jotka toki linkittyvät läheisesti myös sosiaalityöhön. Mielenkiintoisesti perustuloa voidaan tarkastella yhtäältä työmarkkinayhteiskunnan aktivointityökaluna ja kannustimena ja toisaalta työn määrittelyn purkajana ja postkapitalistisen talousjärjestelmän oleellisena osana. Aiemman

tutkimuksen perusteella pyrin tässä tutkielmassa luomaan kuvan siitä, mihin tarpeisiin suhteessa työllisyyteen perustulo todellisuudessa voisi vastata.

2 PERUSTULON PÄÄPIIRTEITÄ

2.1 Perustulon käsite

Perustulolla tarkoitetaan kuukausittain kaikille kansalaisille maksettavaa rahasummaa, joka on vastikkeeton ja yksilön taloudellisesta tilanteesta riippumaton (van Parijs 1995, 35; Bidadanure 2019). Jos kuukausittainen tulo on vastikkeellinen, puhutaan yleensä kansalaispalkasta tai osallistumistulosta. Basic Income Earth Network (BIEN) määrittelee perustulon kriteerit seuraavasti; tulo maksetaan jaksottaisesti, esimerkiksi kuukausittain. Perustulo maksetaan nimenomaan rahana eikä esimerkiksi tiettyyn tarkoitukseen suunnattuina maksusitoumuksina. Lisäksi perustulo on yksilökohtainen, universaali ja vastikkeeton. (BIEN 2019.) On toki huomioitava, että eri perustulomallit eroavat toisistaan radikaalisti muun muassa maksettavan tulon määrässä. Perustulotutkimuksen ja -teoretisoinnin uranuurtajina pidetyt Philippe van Parijs ja Yannick Vanderborght (2017, 2) kuvaavat perustuloa ”vapaan yhteiskunnan keskeiseksi tukipilariksi, sellaisen yhteiskunnan, jossa aito vapaus kukoistaa työn kautta ja sen ulkopuolella on jakautunut reilulla tavalla”. Usein perustulon tematiikassa palataankin juuri vapauteen ja vapauden määrittelyyn.

Johanna Perkiö (2013, 219) on havainnut tutkimuksessaan, että lehdistössä perustulosta käytävissä keskustelussa korostuvat kaksi teemaa, eli työntekoa ja aktiivisuutta korostava sekä toisaalta köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisyä korostava. Tämä jaottelu heijastelee myös jakolinjaa perustulon kannattajien välillä, ja sitä, mikä pohjimmiltaan nähdään perustulon tarkoituksena. Perustulo nähdään pääasiassa siis joko työmarkkina-aktiivisuuden lisääjänä tai toimeentulon varmistavana turvaverkkona. Työntekoon aktivoivana tekijänä perustuloa tarkastellaan lähinnä määrällisesti vaatimattomana pohjatulona. (Emt., 224–225.) Onkin huomioitava, että perustulosta esitetyt eri ehdotelmät eroavat toisistaan muun muassa siinä, miten suuri kuukausittainen rahasumma olisi, ja miten tai missä määrin se korvaisi muut, harkinnanvaraiset sosiaaliturvan muodot. Vaikka keskitynkin tutkielmassani perustulon työhön ja työllisyyteen linkittyviin vaikutuksiin, myös sen inhimillistä kärsimystä ja nykyiseen tukijärjestelmään liittyvää stigmaa vähentävät vaikutukset ansaitsevat huomiota. Kelan vuosien 2017–2018 perustulokokeilussa mukana

ollut Tuomas Muraja (2019, 42) kirjoittaa: ”Yleisin kysymys oli, miten perustulokokeilu on muuttanut elämääni. Yksinkertainen vastaukseni taas oli: rahallisesti ei mitenkään. --- Mutta ihmiskokeen vaikutukset olivat psykologisesti myönteiset. Aiemmin pelkkä riski tukien menettämisestä ja huoli niiden uudelleen hakemisen vaivasta estivät pienten työkeikkojen vastaanottamisen”.

Outi Alanko-Kahiluoto (2006, 167) kuvaa perustuloa palkkana ei vain työstä vaan elämästä. Usein perustuloa pidetään ennemminkin kauniina utopiana kuin realistisena vaihtoehtona. Vaikka kuukausittainen ja vastikkeeton tuki saattaakin monista kuulostaa naivilta, voidaan sen utopistiset ulottuvuudet nähdä myös sen vahvuutena. Philippe van Parijs (2013) kuvailee utopistista ajattelua laatikon ulkopuoliseksi, radikaaliksi ajattelutavaksi. Utopistisen ajattelun piirteitä ovat sen tapa tuottaa radikaaleja haastajia vallitsevalle sosiaaliselle järjestykselle, oikeuttaa ne viittaamalla normeihin ja arvoihin, tieteelliseen analyysiin sekä ratkottavien ongelmien juurisyiden ratkaisemiseen. Samalla ehdotelmaan on suhtauduttava kriittisesti ja kyettävä tarkastelemaan myös sen negatiivisia puolia. (Emt. 2013, 173.) Vaikka perustuloa voitaisiin pitää utopistisena, todellisuudesta irtaantuneena haihatteluna, voidaan toisaalta sanoa monien maailmaa muuttaneiden ajatusten olleen aluksi juuri sitä. Van Parijsin utopistista ajattelua käsittelevä teksti vuodelta 2013 osoittaa myös perustulon hitaan mutta varman vakiintumisen osaksi enemmän tai vähemmän vakavasti otettavien reformiehdotusten joukkoa. Eri argumentit ja eri poliittisten laitojen kasvava kiinnostus perustuloa kohtaan näkyvät hyvin esimerkiksi siinä, että Kelan vuosien 2017–2018 perustulokokeilun toimeenpanijana oli leikkauspolitiikastaan tunnettu Juha Sipilän oikeistohallitus.

2.2 Katsaus perustulon historiaan

Utopioita ja edistyksellisiä ehdotuksia 1500-luvulta 1700-luvun lopulle

Lyhyt katsaus perustulon historiaan osoittaa, ettei idea ole uusi. Perustuloon läheisesti linkittyvä ajatus minimoitointulosta voidaan jäljittää aina vuoteen 1516, jolloin Thomas More käsitteli ihanneyhteiskuntaa tunnetussa klassikossaan *Utopia*. Varsinaisen vastikkeettoman ja säännöllisen tulon idean syntymistä saatiin kuitenkin odotella vuoteen 1797, jolloin Thomas Paine, eräs Yhdysvaltojen perustajaisista, julkaisi uutta maanvuokrajärjestelmää koskevan pamfletin. Hänen ehdotuksessaan saadut tuotot jaettaisiin kaikille täysi-ikäisille vuosittaisten maksujen muodossa. (BIEN 2020.)

Pamfletissaan Paine (1797) kirjoittaa, kuinka maa tulisi käsittää koko ihmiskunnan yhteisomaisuutena ja siitä saadut hyödyt siten jokaisen syntymäoikeutena. Muun muassa tällä hän perustelee jokaisen kultivoitua maata omistavan velvoitetta maksaa yhteisölle maavuokraa. Oleellista on, että maanvuokrarahastosta saatavat kuukausittaiset maksut kuuluvat yhtä lailla sekä rikkaille että köyhille. (Paine 1797.) Radikaalista uudistushenkisyydestään huolimatta Painen ehdotelma ei edistynyt toteutukseen saakka.

Samoihin aikoihin, kun Paine kehitti ehdotustaan maavuokran uudelleenjaosta, samantyyppisiä ajatuksia oli Speenhamlandissa Isossa-Britanniassa toukokuussa 1795 kokoontuneilla virkamiehillä. Myös he tunnustivat perheiden oikeuden julkiseen avustukseen, jos työllä saavutettu toimeentulo ei riittänyt perheen elättämiseen. Köyhälle tai työttömälle perheelle tarjotun tulon määrä sidottiin viljan hintaan. (Clément 2011, 35.) 1700-luvun lopun maaseudulla lisääntyvä automatisaatio ja teknologian kehittyminen esimerkiksi puimakoneen muodossa loi tarpeen toimeentuloturvan uudistamiselle (Clément 2011, 35; Pitts & Lombardozi & Warner 2017, 148). Tämä yhtymäkohta oman aikamme teknologisoitumiseen on aiheuttanut pyrkimyksiä yleistää Speenhamlandin järjestelmän ominaisuuksia myös nykyaikaan. Esimerkiksi Karl Polanyi (1957, 77–85) arvostelee Speenhamlandin järjestelmää sen toivottua päinvastaisista vaikutuksista. Pitts, Lombardozi ja Warner (2017, 151) puolestaan näkevät Speenhamlandin osoittavan, että perustulo ei olisi kestävä ratkaisu automatisoitumisen ja teknologisoitumisen aiheuttamaan työttömyyteen. Vastaavasti Malcolm (2018, 32) on vastineessaan edellisille täysin päinvastaisella kannalla, ja toteaa, ettei Speenhamlandin järjestelmää voida pitää perustulon muotona, eikä sen tuloksia ylipäätään voida soveltaa nykyiseen perustulokeskusteluun.

Fourierismi 1800-luvulla ja sodan jälkeinen Iso-Britannia

1800-luvun puoliväliin mennessä fourieristiset ajattelijat, kuten Joseph Charlier ja John Stuart Mill, olivat kirjoittaneet yleistä minimituloa puolustavia puheenvuoroja (BIEN 2020). Vaikka perustulon idea oli esillä jopa Millin, erään aikakautensa vaikutusvaltaisimman poliittisen ajattelijan, kirjoituksissa, vakavasti otettava keskustelu sai yhä odottaa.

Seuraavan kerran perustulon idea nousi esiin ensimmäisen maailmansodan jälkeisessä Britanniassa Bertrand Russellin hahmotellessa 1918 anarkismin ja sosialismin yhdistävää järjestelmää, jonka oleellisena osana olisi ”välttämättömyydet kattava” perustulo. Samana vuonna, niin ikään Isossa-Britanniassa, Dennis ja Mable Milner julkaisivat viikoittaista

perustuloa puolustavan pamfletin. Myös seuraavina vuosina idea palasi tasaisin väliajoin keskusteluun, kuitenkin yhä vailla käytännön toimia. (BIEN 2020.)

Uudelleen heräävä kiinnostus

1960-luvulla Yhdysvalloissa ihmisoikeusliikkeen nousukaudella perustulokeskustelu nousi taas esiin. Muiden muassa keskusteluun otti osaa taloustieteen nobelisti Milton Friedman, joka esitti vuoden 1962 klassikossaan *Capitalism and Freedom* perustuloon rinnastuvaa negatiivista tuloveroa. (BIEN 2020.) Keskustelu saavutti huippunsa vuonna 1969 presidentti Nixonin esitellessä negatiivista tuloveroa muistuttavan Family Assistance Plan -ohjelman. Ohjelmaa ei kuitenkaan hyväksytty senaatissa, ja viimeistään Nixonin ero vuonna 1974 vesitti hankkeen lopullisesti. Keskustelu jatkui lähinnä akateemisissa piireissä ja johti myöhemmin Yhdysvalloissa ja Kanadassa toteutettuihin negatiivisen perustulon kokeiluihin. (Emt. 2019.)

Basic Income Earth Network (BIEN) (2020) kertoo nettisivuillaan, kuinka Euroopassa perustulokeskustelu keskittyi 1970- ja 1980-luvuilla Alankomaihin, Iso-Britanniaan ja Saksaan. Ranskassa puolestaan tunnettu vasemmistososiofili ja -filosofi André Gorz muiden aikansa ajattelijoiden lisäksi puolusti perustulon ideaa. Maaliskuussa 1984 Louvainin yliopiston tutkijoista ja ammattiliittotoimijoista muodostunut kollektiivi julkaisi provosoivan perustuloehdotelman, joka johti kansainväliseen perustulon kannattajien kokoontumiseen. Kokoontumisen seurauksena perustettiin Basic Income European Network. (BIEN 2020.)

3 TYÖLLISYYDEN ROOLI JA TYÖN MURROS

3.1 Työllisyys hyvinvointivaltion ytimessä

Työllisyys on sekä sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen, että hyvinvointivaltion tulevaisuuden ytimessä (Kajanoja 2018, 9). Kiander (2018, 50) toteaaakin, että hyvinvointivaltion rakennusprojekti voidaan nähdä paitsi hyvinvoinnin, myös tuottavuuden ja työllisyyden tavoitteluna. Työllistämisen hyödyt julkiselle taloudelle ovat paitsi työttömyydestä ja siten toimeentuloturvasta koituvien menojen säästyminen, työllistyneiden lisäämät verotulot sekä kotitalouksiin syntyvän ostovoiman aikaansaama kysynnän lisäys. Lisäksi työllistyminen vähentää syrjäytymistä. (Tiainen 2018, 182.) Työllisyysasteen

nostaminen onkin tärkeä poliittinen tavoite, ja hallitusten työllisyystoimet ovat laajan mielenkiinnon kohteena. Usein työllisyysasteen kasvattamiseen käytetyt toimet jaetaan niin sanotusti keppiä tai porkkanaa hyödyntäviin toimiin. Esimerkiksi laajaa keskustelua ja kritiikkiä herättänyt aktiivimalli lukeutuu edelliseen luokkaan.

Työttömyyteen linkittyvät sosioekonomiset olosuhteet ovat vahingollisia myös yksilön terveydelle (Pakarinen 2018, 200). Työttömyydellä on tutkitusti yhteys paitsi psyykkiseen kuormittuneisuuteen, myös esimerkiksi astmaan ja nivelreumaan (Pekkala & Kujala & Kaikkonen 2012). Työttömillä on havaittu selvää hyvinvoinnin laskua, leimautumisen ja häpeän kokemuksia sekä itsetunnon laskua (Ervasti 2018, 158). Työttömyyden teemat kytkeytyvät myös kuulumisen ja osallisuuden teemoihin. Hyvinvointivaltion ja palkkatyöyhteiskunnan kehitys ovat kulkeneet käsi kädessä ja palkkatyöllisyys alettiinkin nähdä yhteiskunnallisena normaalina (Kettunen 2008, 156).

3.2 Muuttuva työ

Prekariaatti

Työllisyyden ja työn tarkastelun suhteessa perustuloon kytken prekaarin käsitteeseen. Käsite juontuu latinankielisestä sanasta *precario*, joka viittaa muun muassa epävarmuuteen, epävakaisuuteen, liikkuvuuteen ja väliaikaisuuteen. Sanalla voidaan viitata myös turvattomuuteen, rukoilemalla saatuun tai muiden armon varassa olemiseen. (Korhonen & Peltokoski & Saukkonen 2006, 378.) Käsitteen hyödyntäminen yhteiskuntatutkimuksessa johtaa 1970–1980-lukujen ranskalaisiin sosiologeihin, jotka kuvasivat sillä lisääntyvää väliaikaista työtä tai kausityötä (Standing 2011, 9; Jakonen 2018, 355). Guy Standing (2011) tarkastelee työmarkkinoiden muutoksen synnyttämää uutta prekariaattia, ”vaarallista luokkaa”, jota määrittää työn katkonaisuus ja yleinen epävarmuus. Prekaarille työlle ominaista on, ettei se riitä takaamaan turvatun tulevaisuuden tai elämässä edistymisen tunnetta. Uusi prekaari luokka sekä elää että työskentelee epävarmuudessa, usein vailla perinteisten instituutioiden, kuten ammattiliittojen, suojaa ja niitä jopa vierastaen. (Standing 2011; Jakonen & Peltokoski & Toivanen 2012, 40.) Ennusteissa työehtojen yleissitovuus tulee jatkossa heikkenemään entisestään (Nuutinen 2017). Kansainvälisessä keskustelussa perustuloa on kaavailtu nimenomaan kasvavan prekariaatin toimeentulon turvaajaksi ja toisaalta yleistyvän jaksottaisen ja epätyypillisissä työsuhteissa tehtävän työn vastaanottamisen mahdollistajaksi. Prekarisaatioon liittyy myös tietty työn

epämääräistyminen. Työn kronologinen jatkuvuus korvautuu sen henkisellä jatkuvuudella. Uusi työ läikkyä elämän muillekin osa-alueille, hämärtäen varsinaisen työajan ja vapaan ajan välistä rajaa, tehden työstä sekä tilallisesti että ajallisesti epämääräistä. (Vähämäki 2003, 16–20.)

Vievätkö robotit kaikki työt?

Prekarisoituvaan, ”uuteen” työhön liittyy myös teknologinen kehitys ja automatisoituminen, jotka oletettavasti tulevat jatkossa kiihtymään entisestään. Tietokapitalismi, muilta nimityksiltään uusi talous, luova talous tai post-fordistinen talous, viittaa tuotantoprosessien muutoksiin, joita ovat aikaansaaneet tietotekniset laitteet ja niiden mahdollistamat ohjelmistot (Jakonen 2018, 348). Teknologian kehitys herättää kysymyksiä myös ihmistyön tulevaisuudesta ja vaikutuksesta työmarkkinoihin. Sinällään keskustelu ei ole uutta, vaan työn mullistumista on ennustettu ja pelätty vuosien ja vuosisatojen saatossa. Jo esimerkiksi 1800-luvun alun Englannissa luddiitit tuhosivat villa- ja puuvillatehtaita. (Pulkka 2017b, 21.) Silti nimenomaan käsillä olevat 2000-luvun alkuvuosikymmenet mielletään työn murroksen aikakaudeksi. Toisaalta myös puheenvuorot, joissa muutosta pidetään liioiteltuna ovat esillä, ja julkinen keskustelu säilyy perinteisenä. (Nuutinen 2017.)

Frey ja Osborne (2017, 268) arvioivat, että Yhdysvalloissa 47 prosenttia kaikista töistä koneistuu seuraavan parinkymmenen vuoden aikana. Myös kognitiiviset, rutiinittomat tehtävät automatisoituvat, esimerkiksi terveydenhuollossa potilaiden diagnosoiminen on jo koneistumassa (emt., 259). Kuitenkaan myöskään automatisoitumisen vaikutuksesta työllisyyteen tai hyvinvointiin ei ole konsensusta. Valtavirtaisessa taloustieteessä tulevan kehityksen vaikutusten arvioidaan olevan joko neutraaleja tai myönteisiä (Pulkka 2017b, 21). Voikin olla, että työn automatisoituminen ja robotisoituminen toki kasvattavat niiden tuloja, jotka suunnittelevat tai ohjaavat näitä laitteita tai muuten kykenevät hyödyntämään niitä työssään. Muiden osalta tilanne kuitenkin yhä huononee. (Van Parijs & Vanderborght 2017, 5.)

Yhä useammat työllistävät itse itsensä tai työskentelevät erilaisissa epätyypillisissä tai määräaikaissuhteissa (Alanko-Kahiluoto 2006, 165; Kajanoja 2012, 11; van Parijs & Vanderborght 2017). Joustavuuden vaatimus läpäisee työelämän lisäksi myös muut elämän osa-alueet. Muutosta on kuvailtu ”siirtymäksi hyvinvointiyhteiskunnasta (*welfare*) työkyky-yhteiskuntaan (*work-fare*)”. (Alanko-Kahiluoto 2006, 165.) Työn levittäytyessä elämän muille osa-alueille ja samanaikaisesti muuttuessa yhä epävarmemmaksi, myös yleisen

epävarmuuden tunteen voi odottaa lisääntyvän. Jos yksi työ ei riitä elättämään, kasvaa myös sosiaaliturvan tarve (Nuutinen 2017).

3.3 Perustulo ja työ – Passivoitumista vai itsensä toteuttamista?

Varsinkin työhön linkittyvässä perustulokeskustelussa eräs tietty vasta-argumentti tapaa aina nousta muiden ylitse. Tämä monien tunteisiin ja periaatteisiin vetoava argumentti keskittyy perustulon vastikkeettomuuteen eli siihen, ettei sen saaminen edellytä työntekoa tai edes pyrkimystä siihen. Perustelulla on usein kaksi eri juurta, joista ensimmäinen lähtee olettamasta, että työ tai työnteko itsessään on hyvän elämän oleellinen osa-alue, ja vastikkeeton tulo kannustaa toimeentuloon. (Van Parijs & Vanderborght 2017, 99.) Näkökanta ja sen kapea käsitys työstä ei huomioi esimerkiksi itsensä toteuttamisen, kuulumisen tai sosiaalisten seikkojen roolia ansiotyöhön osallistumisessa pelkän taloudellisen kannustimen sijasta tai sen lisäksi (Pasma 2010, 5). Psykologiassa ihmisen (työ)motivaation on osoitettu perustuvan toimeentuloa tai selviytymistä laajempiin tekijöihin (mm. Maslow 1954; Jahoda 1982; ref. Ervasti 2018). Myös palkkatulon absoluuttinen määrä saattaa merkitä työntekijälle vähemmän kuin sen suhteellinen määrä ja siihen liitetty status tai tunnustus, sikäli kuin palkkatulo yleensäkin on ainoa motiivi työskennellä (Van Parijs 2013, 177).

Toinen yleinen peruste, jota van Parijs ja Vanderborght (2017, 99) nimittävät ”liberaaliksi”, keskittyy hyveajattelun sijaan oikeudenmukaisuuteen, eli siihen onko hyväksyttävää, että osa työkäisistä ”elää muiden siivellä”. Tällainen ”vapaamatkustamisen” kritisointi on ajoittain esillä myös suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Heikki Ervasti (2018, 157) kirjoittaa, että työttömistä ylläpidetään stereotypiaa joko patistelua kaipaavina, elämänsä hallinnan menettäneinä ”syrjäytyneinä” tai vaihtoehtoisesti pinnareina, joiden ainoa pyrkimys on elää mukavasti anteliaan työttömyysturvan turvin. Kuitenkin työttömien työmotivaatiota tutkittaessa on havaittu, että varsinainen työhaluttomuus ei ole yleistä työttömien keskuudessa, eikä työn välttelyä ole perusteltua pitää leimallisena työttömien ominaisuutena (Ervasti 2018, 161–162).

Argumenttia, jonka mukaan perustulo kannustaisi laiskotteluun ja johtaisi työvoiman tarjonnan radikaaliin tippumiseen, voidaan pitää enemmän retorisen poliittisena kuin taloudellisiin seikkoihin tai tutkimukseen perustuvana (Pasma 2010, 2), kuten myös tutkielmani Tulokset-luku osoittaa. Perustulossa olennaista on perusturva, joka on kaikkien

saatavilla ilman alistavaa byrokratiaa (Kajanoja 2012, 13). Jouko Kajanoja (emt., 19) kirjoittaa, että ideaalitulanteessa perustulon myötä saattaisi käydä niin, että esimerkiksi käsitteet työttömyys tai eläkkeellä olo ikään kuin tyhjenevät. Työtä on (emt.) yhtä lailla palkkatyö kuin perustulon varassa tehtävä kansalaistyökin. Toisinaan jo mahdollisuus palkkatyön jättämiseen voidaan nähdä vapauden ehtona ja oletus palkkatyöyhteiskunnasta ensisijaisena järjestelmänä kyseenalaistettavana (esim. Maskivker 2011).

Uudistumisen vaade

Työn ollessa murroksessa nykyisillä työmarkkinoiden rakenteilla ja hallinnan mekanismeilla on hankaluuksia pysyä mukana kehityksessä. Työn muuttuessa myös valtion toimet suhteessa työmarkkinoihin tulevat väijäämättä muuttumaan. Aiemmin toimiviksi todetut hallinnan keinot saattavat osoittautua hyvinkin tehottomiksi uudenlaisissa oloissa. (Kananen 2019, 3.) Myös sosiaaliturva ja koko hyvinvointivaltion kehitys on ollut vahvasti linkittyntä juuri palkkatyöyhteiskunnan kehitykseen (Kettunen 2008, 156). Työn murroksen myötä myös muut siihen linkittyvät yhteiskunnan osa-alueet ja instituutiot vaativat uudistamista. Voidaankin pohtia, onko nykyinen monimutkainen, syyperustainen ja tarveharkintainen sosiaaliturvan systeemimme enää missään määrin toimiva nykyoloissa. Aiempi laaja konsensus siitä, että työttömyyden ja epävarman työn hallinnoinnissa jatkuva kasvu on kaiken korjaava ratkaisu, vaikuttaa tulleen tiensä päähän. Talouskasvun ratkaisuvoimaa kyseenalaistetaan etenkin ympäristönäkökulmista, mutta myös ne, jotka näkevät jatkuvan kasvun sekä toivottavana että mahdollisena, kyseenalaistavat sen mahdollisuudet rakenteellisten ongelmien ratkomisessa. (Van Parijs & Vanderborght 2017, 6.)

Jouko Kajanojan (2012, 11) mukaan perustulo pyrki ohjaamaan sosiaalipolitiikkaa suuntaan, jossa se toteuttaa vapautta, osallisuutta ja demokratiaa. Hän kuitenkin myöntää, että perustuloon liittyy tiettyjä hankalasti ratkaistavia kysymyksiä, ja onkin perusteltua edetä kokeilujen myötä (emt., 11). Johannes Kananen (2019, 112) kuvaa tulevaisuuden sosiaaliturvaa tarkastellessaan erilaisia potentiaalisia reformipolkuja, jotka linkittyvät vahvasti työhön ja työntekijöiden ja työnantajien väliseen jaotteluun. Yhtä poluista hän nimittää perustulon reformipoluksi. Tämä polku perustuu olettamaan, että aiempi jaottelu työnantajiin ja -tekijöihin tulee jossakin vaiheessa häviämään kokonaan. (Emt. 2019, 112.) Tämän kehityskulun voisi jo nyt nähdä muovaavan työmarkkinoiden dynamiikkaa, sillä itsensätyöllistäjien määrä on kasvanut Suomessa tasaisesti 2000-luvulla (Koramo & Keinänen & Oosi & Wennberg 2017, 22).

Mikko Jalonen (2018, 359) huomauttaa myös, että itsensä työllistäjät suhtautuvat yleensä työhönsä intohimoisen positiivisesti, ja että joustavien prekaarien työsuhteiden voi ajatella mahdollistavan myös joustavan vapaa-ajan elämän. Itsensä työllistäminen voi olla myös ”hiljaisen vastarinnan” muoto, keino pyrkiä ratkaisemaan sosio-ekologisia kriisejä (Houtbeckers 2019). Eräs perustuloon ja työhön usein liitetty merkitys onkin sen mahdollisuus purkaa työn yksipuolista määritelmää (Pasma 2010, 7).

Kananen (2019) arvioi tekstissään myös perustulon reformipolun työllisyysvaikutuksia työmarkkinariskien kannalta. Arviossa tämän polun vahvuuksiin lukeutuu nimenomaan se, ettei aiemmin mainittua jaottelua ole, eikä ihmisiä kategorisoida elämäntilanteiden perusteella. Tämän lisäksi perustulo vapauttaisi luovaa potentiaalia, kun ihmisillä olisi vapaus määritellä itse oma roolinsa työssä tai yhteiskunnassa. Vaikka onkin huomioitava myös negatiiviset puolet, kuten mahdollisen matalapalkkatyön lisääntyminen työtulojen ja sosiaaliturvan yhdistelyn helpottuessa, perustulon tasoa nostettaessa voitaisiin olettaa, että myös kaikista alimmat palkat katoaisivat ja että myös pieniä palkkoja säätelisivät yhä työehtosopimukset. (Emt. 2019, 112.)

4 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tarkastelen tutkielmassani perustuloa ja sen suhdetta työhön ja työllisyyteen. Tutkielmassani pyrin vastaamaan kahteen kysymykseen.

1. Miten perustulo vaikuttaa jo työssä olevien työntekoaktiivisuuteen?
2. Miten perustulo vaikuttaa työllistymiseen?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkielmani on laadullinen kirjallisuuskatsaus, jonka tarkoituksena on tarkastella aiheesta jo aiemmin tehtyä tutkimusta. Tarkoituksena on arvioida jo olemassa olevaa tutkimusta kriittisesti ja syntetisoiden, siten, että tuloksena on uusi näkökulma tai perspektiivi aiheeseen (Torraco 2005). Tällaisen review-tutkimuksen käyttö on usein perusteltua, sillä sen avulla voidaan koota relevantteja tuloksia suurestakin tietomassasta. Voidaan sanoa, että kyseisen tutkimusformaatin päämääränä onkin luoda yleiskatsaus tai yhteenveto tietystä

aiheesta. (Kallio 2006, 19.) Crisp (2015, 287) määrittelee systemaattisen kirjallisuuskatsauksen laatimiselle eri vaiheita; tutkimuskysymyksen asettaminen, tutkimusmetodien valinta ja niiden soveltaminen tiedonhakuun, sisään- ja ulosjättökriteerien asettaminen aineistolle sekä tulosten raportointi. Nämä vaiheet ovat luonnollisesti osana myös omaa työtäni. Salminen (2011) jakaa kirjallisuuskatsauksen tutkimusmetodina kolmeen eri tyyppiin, systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen, meta-analyysiin ja kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen. Kuvaan seuraavaksi tarkemmin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ominaispiirteitä, sillä myös oma tutkielmani edustaa tätä kategoriaa.

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä yleisimmin käytetty, ja sille tyypillistä on yleiskatsauksen muodostaminen käsiteltävästä aiheesta sekä käytettyjen aineistojen laajuus. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jakautuu edelleen kahteen eri orientaatioon, jotka ovat narratiivinen ja integroiva katsaus. (Salminen 2011, 6–9.) Narratiivista kirjallisuuskatsausta pidetään tyypeistä metodisesti kevyimpänä, ja se pyrkii luomaan laajan kuvan ilmiöstä tai kuvaamaan esimerkiksi kehityskulkuja. Integroiva kirjallisuuskatsaus puolestaan tuottaa uutta tietoa tutkitusta aiheesta ja pyrkii kuvaamaan ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti. (Salminen 2011, 8.) Salminen (2011, 8) kuvaakin integroivaa kirjallisuuskatsausta osana systemaattista kokonaisuutta, kuitenkin narratiivisilla tekijöillä maustettuna. Kaikille kirjallisuuskatsaustyypeille olennaista on pyrkimys hyödyntää aineistona aiempia tutkimuksia ja niiden tuottamaa tietoa (Kallio 2006, 21), ja tämä ominaisuus on oleellisessa roolissa myös tässä tutkielmassa.

4.3 Aineistonkeruu, valintakriteerit ja aineiston kuvaus

Aloitin prosessin pohtimalla aihetta työlleni ja toteuttamalla kokeiluhakuja Andor-tietokantaan. Aihetta ja sen rajauksia aloin pohtia alkusyksystä 2019. Jo alustavasti mielenkiintoni kohdistui perustuloon laajemmalti sekä etenkin sen merkitykseen sosiaalityön näkökulmasta. Tutkimusta nimenomaan sosiaalityön kannalta ei varsinaisesti ole vielä paljoakaan, joten hakujen edetessä päädyin rajaamaan myös omaa lähestymistapaani. Lopulta päädyin keskittymään siihen, millaisia vaikutuksia perustulolla voisi olla työhön ja työllistymiseen. Työllisyys näyttäytyy tärkeänä teemana myös sosiaalityön käytännössä ja ylipäätään yhteiskunnassa.

Hakiessani tutkimusartikkeleja hyödynsin hakuoperaattoreista pääasiassa *Andoria* ja *Google Scholaria*. Suoritin haut vuoden 2019 loka- ja marraskuun aikana. Hakusanojani

olivat muun muassa *basic income, universal basic income, cash transfer, work, labour, labor, labour supply, labor supply* ja *work disincentative*. Hakulausekkeissa yhdistelin näitä hakusanoja erilaisiksi lausekkeiksi kuten (*work*) AND (*basic income*) tai (*cash transfer*) AND (*labour*). Rajasin tuloksia vertaisarvioituihin artikkeleihin sekä siten, että toivomani hakusanat esiintyvät otsikossa tai abstraktissa suodattaakseni epäoleellisia osumia. Näilläkin rajauksilla hakutuloksia löytyi runsaasti. Otsikkojen perusteella valitsin relevanteilta vaikuttaneita artikkeleita lähempään tarkasteluun. Oleellisilta vaikuttaneista artikkeleista luin vähintään abstraktit, joiden perusteella sain useimmiten muodostettua kuvan siitä, voiko artikkelia hyödyntää tutkielmassani. Valikoidessani tarkemmin artikkeleita, keskityin pääasiassa siihen, kuinka hyvin tutkimus vastaa vähintään toiseen tutkimuskysymyksistäni. Varsinaisten hakujen lisäksi etsin aineistoa myös oleellisten artikkelien lähdeluettelosta. Näin löytämäni artikkelit kuitenkin karsiutuivat lopullisesta aineistostani, mutta niitä on hyödynnetty muun muassa tutkielmani teoriaosiossa.

Tutkimukseni kohteena on perustulon vaikutukset työhön ja työllisyyteen. Kuitenkin valitsemieni artikkeleiden joukossa oleva *Cash transfers and labor supply: Evidence from a large-scale program in Iran* (Salehi-Isfahani & Mostafavi-Dehzoeei 2018) ei tutki perustulon vaikutuksia. Sen sijaan tutkimus analysoi Iranissa suosittujen energiatukien poistamisen jälkeen valtion kansalaisille suuntaamia tulonsiirtoja ja niiden vaikutusta työvoiman tarjontaan (2018). Tutkimuksen sisällyttäminen tämän tutkielman aineistoon on kuitenkin perusteltua, sillä Iranissa toteutetut kuukausittaiset tulonsiirrot voidaan tässä tapauksessa hyvin rinnastaa vaikutuksiltaan perustuloon. Molemmissa tapauksissa yksilö saa vastikkeetta tietyn summan rahaa, riippumatta omasta toiminnastaan tai esimerkiksi aktiivisuudestaan työmarkkinoilla. Myös kirjoittajat itse perustelevat artikkelissa, että juuri tuen universaalius ja ohjelman valtiolähtöisyys puoltavat sen yhtäläisyyttä perustuloon (Salefi-Isfahani & Mostafavi-Dehzoeei 2018, 351). Myös todetut vaikutukset työvoimaan osallistumisessa voidaan täten yleistää koskemaan myös perustulon oloja. Lisäksi yhdessä aineistoni artikkelissa (Wilderquist 2005) tarkastellaan negatiivista tuloveroa perustulon sijaan. Negatiivinen tulovero yhdistää verotuksen ja sosiaaliturvan, kun tietyn tuloajan ylittävistä tuloista maksetaan veroa ja vastaavasti tulonsiirrot kohdistuvat vain niille, joiden tulot muuten jäisivät alle tietyn rajan (Hashimzade & Myles & Black 2017). Usein perustulosta ja negatiivisesta tuloverosta puhutaan lähestulkoon samana asiana ja tulonsiirtoja vastaanottavan yksilön kannalta vaikutukset ovat samat. Molempien perustana on tarjota kaikille ainakin tietty määritelty minimitulotasoa. Onkin perusteltua hyödyntää

negatiivista tuloveroa koskeneiden kokeilujen tuloksia myös tarkasteltaessa perustulon vastaavia vaikutuksia. Marxin ja Peetersin (2008) tutkimuksessa tutkimuspopulaation muodostavat belgialaiset lottovoittajat, joille voitto on taannut jaksottaisen elinikäisen toimeentulon. Myös tämä skenaario vastaa perustulon vastaanottamista, ja lottovoittajien toimintaa voidaan sitäkin soveltaa perustulon oloihin. Tosin kirjoittajat huomauttavat, että tulkinnassa tulee ottaa huomioon muun muassa kuukausittaisen lottotulon ja perustulon määrän mahdolliset eroavaisuudet. (Emt., 1638.)

Kuten aineistonvalintakriteereistäni ilmenee, valikoin lopulliset artikkelit tiettyjen ominaisuuksien perusteella. Tällä selittyy myös se, miksi jokin sinänsä käyttökelpoinen tutkimus tai artikkeli on saattanut jäädä pois aineistosta. Aineistonvalintakriteerit on esitelty oheisessa taulukossa (Taulukko 1.).

Taulukko 1. Aineistonvalintakriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Vastaa yhteen tai useampaan tutkimuskysymykseen	Ei vastaa tutkimuskysymykseen
Artikkeli saatavilla maksuttomana	Maksullinen artikkeli
Julkaistu vuoden 2008 jälkeen	Julkaistu ennen vuotta 2008
Englanninkielinen tutkimus	Muu kuin englanninkielinen tutkimus
Tutkimus käsittelee perustulon vaikutuksia työhön tai työllisyyteen	Tutkimus käsittelee perustulon vaikutuksia esimerkiksi kansanterveyteen tai sukupuolten tasa-arvoon
Vertaisarvioitu artikkeli	Ei vertaisarvioitu artikkeli

Lopullinen aineistoni koostuu kymmenestä kansainvälisestä ja vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista, jotka ovat nähtävissä taulukossa (Taulukko 2.). Lisäksi tutkimusartikkelit on merkitty lähdeluettelossa tähdellä (*). Artikkeleista kuusi on kvantitatiivisia tutkimuksia. Yksi artikkeleista on kirjallisuuskatsaus ja yksi meta-analyysi.

Lisäksi joukossa on yksi laboratoriokokeen tuloksia raportoiva artikkeli sekä yksi kyselytutkimus.

Taulukko 2. Tutkimusartikkelit

	Tutkimuksen tekijä(t), nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuksen tarkoitus	Menetelmä ja kohderyhmä	Tutkimustulokset
1.	Gilbert, Richard & Murphy, Nora A & Stepka, Allison & Barrett, Mark & Worku, Dianne (2018). Would a basic income guarantee reduce the motivation to work? an analysis of labor responses in 16 trial programs. <i>Basic Income Studies</i> 13(2), 1–13.	Tutkia perustulon vaikutuksia työllisyyteen ja työmotivaatioon.	Kvantitatiivinen tutkimus. Tutkimuksessa analysoitiin kuudentoista eri puolilla maailmaa toteutetun perustulokokeilun tuloksia.	Tutkimuksen kohteena olivat etenkin viikottaiset työtunnit (<i>hours worked/week</i>) sekä työhönosallistumisaste (<i>labor participation rate</i>). Molemmat tarkastellut luvut pysyivät lähes kokeilua edeltäneellä tasolla. Perustulon vastaanottaminen ei vaikuttanut huomattavasti työssäkäyntimotivaatioon.
2.	Calnitsky, David (2018). The employer response to the guaranteed annual income. <i>Socio-Economic Review</i> , 1–25. https://doi.org/10.1093/ser/mwy009 .	Tutkia työnantajien reaktioita perustuloon. Tutkimus kohdistuu 1970-luvulla Kanadan Manitobassa toteutetun perustulokokeilun vaikutuksiin.	Kvantitatiivinen tutkimus. Tutkimus analysoi perustulokokeilun aikaisia paikallisten työnantajayritysten täyttämiä kyselyitä.	Paikallisiin firmoihin lähetettyjen työhakemusten määrä pieneni. Perustulo paransi työntekijöiden neuvotteluvaraa työmarkkinoilla. Tehdyt palkkatarjoukset kohosivat.
3.	Jokipalo, Veera (2019). Basic Income, Wages, and Productivity: A Laboratory Experiment. <i>Basic Income Studies</i> 14(2), 1–13.	Tutkia perustulon vaikutusta ansiotasoon ja tuottavuuteen.	Laboratoriokoikeessa tutkittavat jaettiin ”työntekijöihin” ja ”työnantajiin” jossa jälkimmäisen tarjoama palkkio vaikutti ensimmäisen työn tehokkuuteen lahjanvaihtokokeen periaatteen mukaan. Tutkimuksessa tutkittiin sitä, miten osallistujien toiminta vaihtelee perustulon oloissa.	Perustulo näyttää kasvattavan työntekijöiden työtehoa lisäten siten tuottavuutta. Vaikutus työllistymiseen ei tilastollisesti merkittävä. Perustulon oloissa tehdyt palkkatarjoukset olivat suurempia.

4.	<p>Hämäläinen, Kari & Kanninen, Ohto & Simanainen, Miska & Verho, Jouko (2019) Employment effects for the first year of the basic income experiment. Teoksessa Olli Kangas & Signe Jauhiainen & Miska Simanainen & Minna Ylikännö (toim.) The basic income experiment 2017–2018 in Finland. Preliminary results. Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2019:9.</p>	<p>Tuoda esiin Suomen vuosien 2017-2018 perustulokokeilun alustavia tuloksia. Perustulokokeilun pääasiallisena tarkoituksena oli tutkia perustulon vaikutusta työllisyyteen ja toimeentuloon.</p>	<p>Kvantitatiivinen analyysi perustulokokeilun työllisyysvaikutuksista. Kokeilussa 2000 25–58 -vuotiasta työtöntä sai vastikkeetonta perustuloa 560 euroa kuukausittain.</p>	<p>Perustulon vastaanottamisella ei ole merkittäviä vaikutuksia työllistymiseen. Sen sijaan perustuloa saaneiden kokema hyvinvointi oli huomattavasti vertailuryhmää korkeampi.</p>
5.	<p>Pulkka, Ville-Veikko (2017a). A free lunch with robots – can a basic income stabilise the digital economy? Transfer: European Review of Labour and Research 23(3), 295–311.</p>	<p>Tutkia voiko perustulo tehokkaasti kohentaa työttömien ja prekaarin työn tekijöiden toimeentuloa digitalisoituvassa yhteiskunnassa.</p>	<p>Kirjallisuuskatsaus.</p>	<p>Byrokratian vähentyessä perustulon oloissa satunnaisen työn ja itsensä työllistämisen kannattavuus oletettavasti paranee.</p>
7.	<p>Wilderquist, Karl (2005) A failure to communicate: what (if anything) can we learn from the negative income tax experiments? The Journal of Socio-Economics 34(1), 49–81.</p>	<p>Tuoda esiin Pohjois-Amerikassa toteutettujen negatiivista tuloveroa koskevien kokeilujen todellisia työmarkkinavaikutuksia, ja soveltaa niitä perustulokeskusteluun.</p>	<p>Meta-analyysi.</p>	<p>Negatiivinen tulovero ei aiheuttanut merkittävää poisjääntiä työmarkkinoilta, mutta tilastollisesti on havaittavissa muiden kuin perheen päätulonsaajien työtuntien alenemista.</p>
8.	<p>Mideros, Andrés & O'Donoghue, Cathal (2015). The effect of unconditional cash</p>	<p>Tutkia vastikkeettoman taloudellisen tuen</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus. Kansallisen työllisyystutkimuksen</p>	<p>Ei negatiivisia vaikutuksia perheen päätulonsaajien työvoiman tarjontaan. Sen sijaan usein</p>

	transfers on adult labour supply: A unitary discrete choice model for the case of Ecuador. Basic Income Studies 10(2), 225–255.	vaikutuksia työvoiman tarjontaan Ecuadorissa.	(ENEMDUR) datan arviointi.	naispuolisten perheenjäsenten työssäkäynti väheni, johon voivat vaikuttaa osaltaan sukupuoliroolit.
9.	Gilroy, Bernard Michael & Heimann, Anastasia & Schopf, Mark (2013). Basic income and labour supply: The German case. Basic Income Studies 8(1), 43–70.	Selvittää perustulon vaikutuksia työvoiman tarjontaan etenkin saksalaisen sosiaaliturvajärjestelmän oloissa suhteessa muun muassa kannustinloukkuihin.	Kvantitatiivinen tutkimus.	Verrattuna nykyiseen sosiaaliturvajärjestelmään perustulo voi poistaa kannustinloukkuja, joita nykyinen vastikkeellinen sosiaaliturva on synnyttänyt. Perustulomalliin liitetty progressiivisuus parantaisi pienituloisimpien asemaa. Osa työntekijöistä luultavimmin vetäytyisi työmarkkinoilta, kun taas osa korottaisi työpanostaan. Työttömien siirtyminen työmarkkinoille helpottuisi kannustinloukun poistuttua.
10.	Salehi-Isfahani, Djavad & Mostafavi-Dehzoeei, Mohammad (2018). Cash transfers and labor supply: Evidence from a large-scale program in Iran. Journal of Development Economics 135 (2018), 349–367.	Tutkia Iranissa kansalaisille toteutettujen rahansiirtojen vaikutusta työvoiman tarjontaan.	Kvantitatiivinen tutkimus, jossa hyödynnetty pitkittäisaineistoa.	Tulonsiirroilla ei havaittu olevan vaikutusta työvoiman tarjontaan. Positiivisia vaikutuksia havaittiin itsensä työllistävien kohdalla.
11.	Marx, Axel & Peeters, Hans (2008). An unconditional basic income and labor supply: Results from a pilot study of lottery winners. The Journal of Socio-Economics	Tutkia lottovoittajien käytöstä tarkastelemalla perustulon vaikutuksia työllisyyteen.	Kyselytutkimus belgialaisen W4L-loton voittajille, 84 vastaajaa.	Huomattava enemmistö perustuloon vertautuvan kuukausittaisen lottotulon saaneista pysyi työssään. Itsensä työllistäminen tai yrittäjäyys eivät lisääntyneet voittajien keskuudessa.

	37 (2008), 1636–1659.			
--	-----------------------	--	--	--

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi alkoi artikkelien huolellisella lukemisella ja läpikäynnillä tutkimuskysymykset mielessä pitäen. Pyrin jo samalla alustavasti vertailemaan tuloksia toisiinsa ja muodostamaan kokonaiskuvaa aineistojen sisällöistä. Tämän jälkeen kokosin muistiinpanoja aineistoista ja jaottelin tutkimusartikkelien päätuloksia alustavasti taulukkoon (Taulukko 2.). Taulukossa kunkin tutkimuksen oleelliset tutkimustulokset on listattu suhteessa oman tutkielmani tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksiin perehtyessäni teemoittelin tuloksia eri otsikoiden alle. Teemoittelulla tarkoitetaan esimerkiksi tutkimuskysymyksen kannalta relevanttien ja keskeisten aiheiden poimimista aineistosta ja niiden erottelua (Eskola & Suoranta 1998, 174). Työskentelyn tässä vaiheessa ryhmittelin tuloksia, joita aineistosta tuntui nousevan ja pohdin samalla, millaisia kokonaisuuksia ne muodostavat. Teemoittelussa aineisto järjestetään ja paloitellaan eri aihepiirien mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018). Esiin eniten nousevia teemoja olivat muun muassa kannustinloukut, työmarkkinoille osallistuminen ja tehdyn työn määrä sekä työllistyminen ja hyvinvointi.

Eräs laadullisessa tutkimuksessa usein hyödynnettävä aineiston analyysimenetelmä on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin pyrkimyksenä on muodostaa tutkittavasta aiheesta yleinen ja tiivistetty kuvaus. Tarkoitus on esittää aineisto selkeässä ja tiiviissä muodossa, niin että sen sisältämä informaatio säilyy. Aineistoa pyritään myös selkeyttämään, jotta johtopäätösten johdonmukainen muodostaminen helpottuu. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Omassa tutkielmassani hyödynsin sisällönanalyysiä työstäessäni analyysin tuloksia ja saattaessani niitä selkeään ja strukturoituun muotoon.

Tuomi ja Sarajärvi (2018) toteavat, että kirjallisuuskatsauksena toteutetuissa tutkimuksissa sisällönanalyysia voidaan hyödyntää luokittelurungon muodostamisessa. Tämä kuvaa hyvin

myös tapaa, jolla itse hyödynsin analyysimenetelmää. Luotuaani luokittelurungon, tuloksia oli selkeä lähteä analysoimaan tarkemmin. Lopulta tuloksista suodattui kaksi pääkategoriaa; perustulon vaikutukset työssä jo olevien toimintaan ja perustulon vaikutukset työllistymiseen.

5 PERUSTULO, TYÖNTEKO JA TYÖLLISTYMINEN – kannustin vai passivoittava tekijä?

5.1 Perustulo ja työntekoaktiivisuus

Tarkastelen perustulon vaikutusta työntekoaktiivisuuteen tehtyjen työtuntien ja työssä pysymisen perusteella. Vaikutusta työtunteihin ovat tutkineet Gilbert ym. (2018), joiden tutkimus osoittaa, että perustulon kokeilussa tuloa vastaanottaneilla viikoittaiset työtunnit pysyivät hyvin lähellä kokeilua edeltänyttä tasoa. Tarkasteltaessa 40-tuntista työviikkoa, tutkimus osoittaa, että 87 prosentissa tapauksista viikoittaisten työtuntien lasku on vähemmän kuin yhdestä kahteen tuntia, ja kaikissa tapauksissa vähemmän kuin yhdestä neljään tuntia. Myös Salehi-Isfahanin ja Mostafavi-Dehzooin (2018) valtiollisen universaalien ja vastikkeettoman tulon vaikutusta työmarkkinoihin tarkasteleva tutkimus keskittyy työtunteihin ja työmarkkinoille osallistumiseen. Kotitalouksien työtuntien osalta tutkimuksessa havaittiin pieni, mutta tilastollisesti merkittävä positiivinen vaikutus. Merkittävin muutos työtunneissa havaittiin itsensä työllistävien ryhmässä, jotka mahdollisesti hyödynsivät lisätuloa yritystoimintansa laajentamisessa. Wilderquistin (2005) tutkimus tarkasteli meta-analyysin keinoin Pohjois-Amerikassa toteutettujen negatiivisen tuloveron kokeilujen todellisia vaikutuksia työllisyyteen. Hänen mukaansa kokeilujen tuloksia on aiempina vuosikymmeninä tulkittu virheellisesti, eikä niiden rajoituksia tai tuloksiin vaikuttavia tekijöitä ole riittävästi huomioitu. Meta-analyysin mukaan negatiivinen tulovero ei aiheuta kotitalouksien päätulonsaajan työtuntien merkittävää vähenemistä, mutta muiden kuin päätulonsaajan kohdalla väheneminen on kohtalaista. Gilroy ym. (2013) tutkivat perustulon vaikutuksia työvoiman tarjontaan etenkin saksalaisen sosiaaliturvajärjestelmän kontekstissa. He arvioivat, että osa työntekijöistä vähentää työntekoa, kun taas osa mahdollisesti työskentelee jopa enemmän nostaakseen tulotasoaan perustulon nostaessa myös verotusta, mikä selittänee tulosten vaihtelevuutta.

Aineistoni osoittaa, että *perustulosta huolimatta ihmiset pysyvät työelämässä* (Wilderquist 2005; Marx & Peeters 2008; Gilbert 2018; Salehi-Isfahani & Mostafavi-Dehzoeei 2018; Jokipalo 2019). Salehi-Isfahani ja Mostafavi-Dehzoeei (2018) toteavat, etteivät tutkimuksessaan havainneet vastikkeettoman tulon jarruttavan työmarkkinoille osallistumista tai aiheuttavan muitakaan merkittäviä muutoksia. Saman tyyppiseen lopputulokseen ovat päätyneet Marx ja Peeters (2008), jotka tutkivat lottovoittajien työmarkkinakäytöstä näiden saatua vastikkeetonta rahaa kuukausittain lottovoiton myötä. Huomattava enemmistö työllisistä perustuloon vertautuvan kuukausittaisen lottotulon saajista pysyi työssään. Neljästätoista tutkimukseen osallistuneesta yksin elävästä tulonsaajasta vain yksi oli jättänyt työnsä. Tutkimus osoitti, että parisuhteessa olevista, joiden puoliso oli myös työelämässä lottovoiton aikaan, yhdeksän prosenttia ei ollut enää kyselyyn vastatessaan osana työvoimaa. Niiden pariskuntien kohdalla, joista vain toinen oli alun perin työssäkäyvä, tilanne pysyi täysin ennallaan. Myöskään Wilderquist (2005) ei negatiivisen tuloveron kokeiluja koskevassa meta-analyysissään löytänyt lainkaan näyttöä siitä, että merkittävä joukko poistuisi kokonaan työmarkkinoilta perustulon myötä. Samanlaisen tulokseen päätyivät myös Gilbert ym. (2018), jotka tutkivat etenkin perustulon vaikutusta työhön osallistumisen asteeseen. He havaitsivat, että muutos ei ollut tilastollisesti merkittävä, eikä perustulon vastaanottamisella näyttänyt olevan vaikutusta työhön osallistumiseen.

Gilroy ym. (2013) toteavat perustulon vaikutusten riippuvan vahvasti myös *yksilön kulutustottumuksista ja vapaa-ajan arvotuksista*. Toisin kuin muut aineiston tutkimukset, jotka arvioivat perustulon vaikutuksen työmarkkinoihin olevan melko maltillinen, saksalaistutkimus ennakoii perustulon vaikutuksen olevan huomattava. Gilbert ym. (2018) huomauttavat, että nimenomaan etenkin kehittyvissä maissa perustulon saajien työmarkkina-aktiivisuus joko pysyi samalla tasolla tai jopa kasvoi aiemmasta. Eräänä selittävänä tekijänä voi olla se, että vapaa-ajanvieton sijaan osallistujat hyödynsivät perustuloa työllisyyttä edistäviin hankintoihin, kuten matkapuhelimeen, puhtaisiin vaatteisiin tai työhön tai työhakuun liittyvään liikkumiseen (Schjoedt 2016; ref. Gilbert ym. 2018).

Jokipalo (2019) tarkasteli laboratorioskokeessaan perustulon vaikutusta tuottavuuteen ja palkkoihin. Koeasetelma perustui klassiseen lahjanvaihtokokeeseen pienin variaatioin. Tutkimukseen osallistujille määrättiin joko työnantajan tai työntekijän rooli. Työntekijän tehtävänä kokeessa oli tehdä palkkatarjouksia, ja vastaavasti työntekijän roolissa olleiden päättää hyväksyvätkö tarjouksen ja jos hyväksyvät sen, suhteuttaa työtehtäviin käyttämänsä

vaiva tarjottuun palkkaan. Työnantaja-työntekijä-parien toimintaa tarkasteltiin sekä perustulon oloissa että tilanteissa, joissa saatavilla oli vastikkeellinen sosiaaliturva tai vastaavasti ei turvaverkkoa lainkaan. Tutkimuksesta käy ilmi, että kokeessa työntekijöiden roolissa olleiden *tuottavuus* kohosi perustulon myötä. Työntekijät näkivät enemmän vaivaa työtehtäviensä toteuttamisessa perustuloa saadessaan. Tehokkaamman työskentelyn vaikutukset palkkakehitykseen saattavat kuitenkin Jokipalon (emt.) mukaan olla kaksijakoiset. Tuloksena saattaa olla työn jakaminen ja töiden kohdentuminen vain harvoille, ja tämän myötä mahdollinen palkkojen aleneminen. Toisaalta, kuten Jokipalo painottaa, perustulon mahdollisesti parantaessa työntekijöiden niin henkilökohtaista kuin kollektiivistakin neuvotteluvaraa työmarkkinoilla, voi palkkakehitys olla myös nousujohteista. Kokeessa tehdyt palkkatarjoukset kohosivat perustulon oloissa. Sekä tehdyt työtarjoukset että työtehtävien tekoon käytetty vaivannäkö olivat perustulon oloissa suurempia verrattuna vastikkeellisen sosiaaliturvan malliin sekä tilanteeseen, jossa turvaverkkoa ei ollut lainkaan. Voidaan kuitenkin olettaa, ettei perustulon vaikutus ole niin huomattava yhteiskunnissa, joissa sosiaaliturva on jo entisestään kattava, Jokipalo toteaa. (Emt.) Samoin Calnitsky (2018) raportoi perustulon myötä kohonneista palkkatarjouksista.

Osa aineistoni tutkimuksista (Marx & Peeters 2008; Pulkka 2017a; Salehi-Isfahani & Mostafavi-Dehzooei 2018) ottaa kantaa perustulon vaikutuksiin *itsensä työllistämisen kannalta*. Pulkan (2017) tutkimus ennakoii perustulon lisäävän itsensä työllistävien määrää. Marxin ja Peetersin (2008) mukaan kukaan tutkimukseen osallistuneista lottoperustulon saajista ei kuitenkaan kuukausittaisen tulon myötä päätenyt työllistämään itseään. Myöskään Salehi-Isfahanin ja Mostafavi-Dehzooein (2018) tutkimuksessa ei havaittu itsensä työllistävien määrän kasvua. Sen sijaan niiden joukossa, jotka jo aiemmin työllistivät itsensä, tehdyn työn määrä työtunteina kasvoi. Näin ollen he mahdollisesti hyödynsivät lisätuloa laajentaakseen yritystoimintaansa.

Huomattavia muutoksia työmarkkina-aktiivisuuden suhteen paljastui pääasiassa *pariskuntien ja perheiden* tapauksissa. Miderosin ja O'Donoghuen (2015) tutkimus osoittaa, että vastikkeettomat tulonsiirrot eivät aiheuta kannustinta poistua työmarkkinoilta perheen päätulonsaajien kohdalla. Muiden kuin päätulonsaajien tapauksissa tulonsiirtojen voi nähdä toimivan myös korvauksena taloustöistä ja lastenhoidosta, jotka ovat usein puolisoiden tarjoamia. Mideros ja O'Donoghue (2015) huomauttavat, että tulonsiirtoja tulisi täydentää sukupuolten työmarkkinatasa-arvoa tukevilla toimilla. Myös negatiivisen tuloveron kokeilujen meta-analyysi (Wilderquist 2005) paljastaa, että nimenomaan muiden kuin

päätulonsaajien työtuntien väheneminen oli melko suurta. Myös niistä Marxin ja Peetersin (2008) tutkimukseen osallistuneista kuukausittaista lottotuloa saaneista, joiden puoliso oli työllinen, yhdeksän prosenttia oli poissa työelämästä.

5.2 Perustulo, työllistyminen ja hyvinvointi

Gilroy ym. (2013) tuovat esiin, että samoin kuin suomalaista vastinpariaan, myös saksalaista sosiaaliturvajärjestelmää on kritisoitu sen kannustinloukkuja luovista ominaisuuksista ja tuen saajan lisäansioiden kontrolloinnista. Artikkelissaan Gilroy ym. (2013) tarkastelevat perustuloa, joka koostuisi 600 euron perustulosta ja 200 euron arvoisesta terveys- ja hoivapalveluihin tarkoitettua palvelusetelistä. Eri tutkimuksien tuloksia vertailtaessa on huomioitava paitsi toisistaan suuruudeltaan eroavat perustulot myös eri maiden toimintaympäristöt. Myös Pulkka (2017a) huomauttaa, että analyysissä on huomioitava eri suuruisten perustulomallien vaikutukset. Gilroy ym. (2013) mukaan *muun sosiaaliturvan laajuus ja esimerkiksi verotus* vaikuttavat muiden muassa myös perustulon ja työllisyyden suhteeseen.

Gilroy ym. (2013) tutkimus ennustaa, että perustulo saisi ainakin saksalaisen sosiaaliturvan oloissa *työttömät siirtymään työmarkkinoille*, kun sosiaaliturvaa ei enää leikattaisi muiden työtulojen vuoksi. Tutkijat huomauttavat myös itse, että tässä analyysissä huomioidaan ainoastaan puhtaan taloudelliset vaikuttimet työn vastaanottamiseen tai siitä kieltäytymiseen. Kuitenkin Hämäläinen, Kanninen, Simanainen ja Verho (2019) tuovat esiin, *ettei perustulolla ollut minkäänlaista vaikutusta työttömänä olleiden työllistymiseen* ensimmäisen vuoden aikana. Kelan kokeilussa perustulon määrään eivät vaikuttaneet ylimääräiset tulot, joten satunnaisen työn vastaanottaminen helpottui. Myöskään satunnaisen tai osa-aikatyön tekemisessä ei kuitenkaan havaittu eroa ryhmien välillä. Sen sijaan perustuloa saavien ryhmässä suurempi osa uskoi löytävänsä töitä seuraavan vuoden aikana. (Hämäläinen ym. 2019.)

Pulkka (2017a) tuo esiin perustulon byrokratiaa vähentävää ja työn vastaanottamista helpottavaa puolta. Gilroy ym. (2013) tutkimus toteaa, että saksalaisessa kontekstissa *kannustimet työhön säilyvät ja kannustinloukut on mahdollista välttää* vastikkeettoman sosiaaliturvan malleissa. Perustulokokeiluja analysoineessa meta-analyysissään Gilbert ym. (2018) toteavat, että kuudentoista analyysissä mukana olleen kokeilun tulokset eivät tue teoriaa perustulon aiheuttamista kannustinloukuista. Myöskään Jokipalon (2019) toteuttama

laboratoriokoe ei tue olettaa, jonka mukaan perustulo vähentäisi työvoiman tarjontaa. Tutkimuksessa havaitut erot ”työllistymisessä” perustuloa saaneen ryhmän ja kontrolliryhmän välillä eivät olleet tilastollisesti merkittäviä.

Calnitskyn (2018) tutkimuksen mukaan vastikkeetonta tuloa kokeilleessa kanadalaiskaupungissa työntajat raportoivat *vastaanotettujen työhakemusten määrän pudonneen* tutkimusjakson aikana. Loogisesti myös palkattujen henkilöiden määrä laski. Sen sijaan kontrolliryhmään sijoitetuissa kaupungeissa työhakemusten tai palkattujen työntekijöiden määrässä ei ollut juurikaan muutoksia. Työskenneltyjen tuntien määrän muutokset sekä perustulokaupungissa että vertailukaupungeissa olivat tuskin huomattavia. Tuloksista on Calnitskyn (emt.) mukaan pääteltävissä, että perustulo tosiaan nosti palkkoja ja paransi työntekijöiden neuvotteluvaraa.

Vaikka tutkimusartikkelien pääkohteena ovatkin vaikutukset työllistymiseen ja työntekoon, havaittiin perustulon vaikuttavan myös hyvinvointiin. Samassa tutkimusraportissa, jossa Hämäläisen ym. (2019) vastuulla on työllistymistä käsittelevä luku, Blomberg ym. (2019) raportoivat samaisen Kelan toteuttaman kokeilun hyvinvointivaikutuksia. Blomberg ym. (emt.) tuovat esiin, että perustulolla näytti olevan huomattava vaikutus koettuun hyvinvointiin. Perustuloa saaneiden tyytyväisyys omaa elämäänsä kohtaan ja luottamus muita ihmisiä sekä instituutioita kohtaan oli vertailuryhmää ja muuta populaatiota korkeampi. Samoin perustuloa saaneiden luottamus omaa tulevaisuuttaan sekä taloudellista selviytymistään kohtaan oli suurempi.

Samoin Marxin ja Peetersin (2008) tutkimuksesta käy ilmi, että tutkimukseen osallistuneet kokivat tulevaisuuteen liittyvän epävarmuuden vähenneen. Marxin ja Peetersin (emt.) mukaan säännöllistä kuukausittaista tuloa vastaanottaneet elivät rennompaa elämää, mikä johti tasapainoisempiin elämänvalintoihin. Blombergin ym. (2019) mukaan perustulon mahdollistama luovuus koetaan voimaannuttavana, ja vaikutusmahdollisuudet parempina. Samoin perustuloa vastaanottaneet arvoivat kontrolliryhmää useammin terveydentilansa olevan joko erittäin hyvä tai hyvä (emt. 2019).

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tässä tutkielmassa pyrin selvittämään kirjallisuuskatsauksen keinoin, miten perustulo vaikuttaa työntekoaktiivisuuteen ja työllistymiseen. Tutkielmassani hyödynsin

kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä, ja aineistoni koostui kymmenestä kansainvälisestä ja vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista. Tutkielmaa laatiessani olen pyrkinyt mahdollisimman läpinäkyvään aineiston haun ja analyysin kuvaukseen ja tutkimusartikkeleita analysoidessani mahdollisimman tarkkoihin käännöksiin ja johtopäätöksiin. Tuloksia analysoitaessa on huomioitava mahdollisuus, että lopulliset tulokset olisivat saattaneet olla jossakin määrin erilaisia, jos olisin valinnut aineistooni muita aihetta käsittelevistä artikkeleita. Lisäksi on huomioitava, että vastikkeettoman tuen kokeilut, joita useat tutkimusartikkelini analysoivat, toteutettiin tietyissä ympäristöissä tietynlaisille joukoille. Samoin muun sosiaaliturvan ja esimerkiksi verotuksen taso vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen. Toisaalta se, että tutkimusartikkeleissa käsitellään perustulon vaikutuksia kansainvälisesti ja eri ympäristöissä, tukee yleistettävyyttä. Tutkimusartikkeleiden välillä oli vaihtelua vastaanotetun perustulon määrässä, minkä mahdollinen vaikutus tulosten yleistettävyyteen tulee myös huomioida. Silti uskon, että kaiken kaikkiaan tutkielma kykenee luomaan katsauksen siihen, millaisia vaikutuksia perustulolla on työntekoaktiivisuuteen ja työllistymiseen.

Saamani tulokset puoltavat käsitystä, jonka mukaan perustulon työllisyysvaikutukset ovat ylipäätään melko rajattuja. Tuloksieni perusteella perustulon vastaanottaminen ei juurikaan vähennä työntekoaktiivisuutta tehdyillä työtunneilla ja työssä pysymisellä mitattuna. Pääosin ihmiset pysyvät työelämässä perustulosta huolimatta, vaikka tähän vaikuttavatkin yksilön omat arvotukset esimerkiksi vapaa-ajan suhteen. Poikkeuksena työtunneilla mitattuna ovat itsensä työllistäjien ja muiden kuin perheen päätulonsaajien ryhmät. Yhdessä tutkimuksessa havaittiin itsensä työllistävien lisäävän viikoittaisia työtunteja perustulon myötä. Kuitenkaan perustulo ei näytä kannustavan yrityksen perustamiseen. Myös muiden kuin perheiden päätulonsaajien kohdalla viikoittaiset työtunnit vähenivät, ja parisuhteessa olevista muita useampi ei ollut työelämässä. Tätä voidaan selittää useimmiten naisten tekemällä lastenhoito- ja kodinhoitotyöllä. Eräässä tutkimuksessa suositetaan palkkatasa-arvoon vaikuttavia toimia perustulon lisäksi. Toisaalta perustulo voidaan myös nähdä palkkana ja tunnustuksenakin usein huomiotta jäävästä kotitalouksissa tehtävästä ”mahdollistavasta työstä”.

Tutkimuksissa oletettu työttömien siirtyminen työmarkkinoille kannustinloukkujen poistumisen myötä ei juuri saa tukea kokeilujen tuloksista. Vaikka kannustinloukut vähenevät, perustulonsaajien työllistyminen ei näyttänyt helpottuneen, jos ei vaikeutuneenkaan. Eräässä tutkimuksessa tarkastellun alueen työnantajat vastaanottivat muita alueita

vähemmän työhakemuksia. Voidaan olettaa, että kyse on neuvotteluvaran parantumisesta ja siitä, ettei työtä ole pakko vastaanottaa millä tahansa ehdoin. Tarjotut palkat kasvoivat kahden tutkimuksen mukaan. Tuloksia saatiin myös muulta kuin varsinaisten työllisyysvaikutusten saralta. Perustuloa vastaanottaneiden kokema hyvinvointi kasvoi, samoin kuin luottamus muita ihmisiä ja instituutioita kohtaan. Lisäksi perustuloa saaneiden luottamus tulevaisuutta ja omaa taloudellista selviytymistä kohtaan parani huomattavasti.

Perustulo on radikaali idea, joka kuitenkin on etenkin viime vuosina noussut rajatun tutkijajoukon näpertelystä jopa eri valtioiden hallitusten agendoille. Monesti perustulon kannattavuutta epäilevien argumentit pyörivät juuri aktivoinnin teeman ympärillä. Miksi kukaan kävisi töissä, jos voisi perustulon turvin makoilla kotona? Kuten tutkielmani tulokset osoittavat, perustulolla ei näytä olevan passivoivaa vaikutusta. Vaikka tässäkin tutkielmassa painopiste on vahvasti juuri työllisyydessä ja työllistymisessä, tämänkin näkökulman voisi kyseenalaistaa. Vaikka perustulo ei parantaisikaan työllistymistä, tai vaikuttaisi radikaalisti työmarkkina-aktiivisuuteen, ei se myöskään kannusta toimeentuloon. Oleellista on myös huomata perustulon kokonaan työmarkkinoista irralliset, sosiaalista oikeudenmukaisuutta korostavat vaikutukset; perustulo tunnustaisi työ- tai ammattiyhdistyssuhteesta riippumatta jokaisen oikeuden toimeentuloon ja hyvinvointiin (Alanko-Kahiluoto 2006, 167).

LÄHTEET

Tähdellä (*) merkityt lähteet kuuluvat tutkimusaineistoon.

Alanko-Kahiluoto, Outi (2006) Hyvinvointivaltio. Teoksessa Mikko Jakonen & Jukka Peltokoski & Akseli Virtanen (toim.) Uuden työn sanakirja. Helsinki: Tutkijaliitto, 160–168.

Andersson, Jan (2010) Basic Income From an Ecological Perspective. *Basic Income Studies* 4(2), 1–7.

Anthony, Andrew (2017) Interview. Rutger Bregman: “We could cut the working week by a third”. *The Guardian* 26.2.2017. <https://www.theguardian.com/books/2017/feb/26/rutger-bregman-utopia-for-realists-interview-universal-basic-income> Viitattu 26.1.2020.

Basic Income Earth Network (BIEN) Basic Income. <https://basicincome.org/basic-income/> Viitattu 10.11.2019.

Basic Income Earth Network (BIEN) History of Basic Income. <https://basicincome.org/basic-income/history/#note1> Viitattu 2.1.2020.

Binadure, Juliana (2019) The Political Theory of Universal Basic Income. *Annual Review of Political Science* (22), 481–501.

Blomberg, Helena & Jauhiainen, Signe & Kanerva, Markus & Kangas, Olli & Komu, Merja & Kroll, Kristian & Lassander, Maarit & Niemelä, Mikko & Simanainen, Miska & Tuulio-Henriksson, Annamari & Ylikännö, Minna (2019) Wellbeing effects of the basic income experiment. Teoksessa Olli Kangas & Signe Jauhiainen & Miska Simanainen & Minna Ylikännö (toim.) *The basic income experiment 2017–2018 in Finland. Preliminary results. Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health* 2019:9.

*Calnitsky, David (2018) The employer response to the guaranteed annual income. *Socio-Economic Review*, 1–25. <https://doi.org/10.1093/ser/mwy009>.

Crisp, Beth (2015) Systematic Reviews: A Social Work Perspective. *Australian Social Work* (68)3, 284–295.

Crocker, Geoff (2015) Keynes, Piketty, and basic income. *Basic Income Studies* 10(1), 91–113.

Clément, Alain (2011) The poor laws in 19th century England: Historiography of the debate on the controversial link between social justice and economic advantage. Teoksessa Ross Emmett & Jeff Biddle (toim.) Research in the History of Economic Thought and Methodology: A Research Annual. Bingley: Emerald Group Publishing Limited, 31–59.

Ervasti, Heikki (2018) Poistavatko kannustimet ja sanktiot työttömyyttä? Teoksessa Jouko Kajanoja (toim.) Työllisyyskysymys. Helsinki: Into, 151–167.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Frey, Carl & Osborne, Michael (2017) The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? Technological Forecasting and Social Change 114 (2017), 254–280.

*Gilbert, Richard & Murphy, Nora A & Stepka, Allison & Barrett, Mark & Worku, Dianne (2018) Would a basic income guarantee reduce the motivation to work? an analysis of labor responses in 16 trial programs. Basic Income Studies 13(2), 1–13.

*Gilroy, Bernard Michael & Heimann, Anastasia & Schopf, Mark (2013) Basic income and labour supply: The German case. Basic Income Studies 8(1), 43–70.

Hashimzade, Nigar & Myles, Gareth & Black, John (2017) A Dictionary of Economics. New York: Oxford University Press.

Houtbeckers, Eeva (2019) Yhteiskunnallinen yrittäjyys ja itsensätyöllistäminen hiljaisena vastarintana. Teoksessa Outi Autti & Veli-Pekka Lehtola (toim.) Hiljainen vastarinta. Tampere: Tampere University Press, 197–216.

*Hämäläinen, Kari & Kanninen, Ohto & Simanainen, Miska & Verho, Jouko (2019) Employment effects for the first year of the basic income experiment. Teoksessa Olli Kangas & Signe Jauhiainen & Miska Simanainen & Minna Ylikännö (toim.) The basic income experiment 2017–2018 in Finland. Preliminary results. Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2019:9.

Jahoda, Marie (1982) Employment and Unemployment: A Social-Psychological Analysis. Cambridge: Cambridge University Press.

Jakonen, Mikko & Peltokoski, Jukka & Toivainen, Tero (2012) Vallataan elämä! Prekariaatin perustulo. Teoksessa Johanna Perkiö & Kaisu Suopanki (toim.) Perustulon aika. Helsinki: Into, 40–55.

Jakonen, Mikko (2018) Työn muutoksen suuret linjat. Teoksessa Jouko Kajanoja (toim.) Työllisyyskysymys. Helsinki: Into, 345–384.

*Jokipalo, Veera (2019) Basic Income, Wages, and Productivity: A Laboratory Experiment. *Basic Income Studies* 14(2), 1–13.

Kananen, Johannes (toim.) (2019) Sosiaaliturva työn murroksessa – palkkatyö, yrittäjyys ja toimeentulon riskit. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019(22).

Kajanoja, Jouko (2012) Miten perustulo muokkaisi sosiaalipolitiikkaa? Teoksessa Johanna Perkiö & Kaisa Suopanki (toim.) Perustulon aika. Helsinki: Into, 10–21.

Kajanoja, Jouko (2018) Esipuhe. Teoksessa Jouko Kajanoja (toim.) Työllisyyskysymys. Helsinki: Into, 9–23.

Kallio, Tomi (2006) Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* (2), 18–28.

Kettunen, Pauli (2008) Globalisaatio ja kansallinen me: Kansallisen katseen historiallinen kritiikki. Tampere: Vastapaino.

Kiander, Jaakko (2018) Työllisyys talouspolitiikan tavoitteena itsenäisyydenajan Suomessa. Teoksessa Jouko Kajanoja (toim.) Työllisyyskysymys. Helsinki: Into, 49–61.

Koistinen, Pertti & Kurvinen, Arja & Luoma-Halkola, Henna (2016) Perustulon työllisyysvaikutukset. Asiantuntijahaastatteluihin ja verrannollisiin esimerkkeihin perustuva arvio. Kelan tutkimus: Työpapereita 93/2016. Helsinki: Kela.

Koramo, Marika & Keinänen, Janika & Oosi, Olli & Wennberg, Mikko (2017) Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 13(2017).

Korhonen, Anna-Reetta & Peltokoski, Jukka & Saukkonen, Miikka (2006) Prekariaatti. Teoksessa Mikko Jakonen & Jukka Peltokoski & Akseli Virtanen (toim.) Uuden työn sanakirja. Helsinki: Tutkijaliitto, 378–384.

*Marx, Axel & Peeters, Hans (2008) An unconditional basic income and labor supply: Results from a pilot study of lottery winners. *The Journal of Socio-Economics* 37(2008), 1636–1659.

Maskivker, Julia (2011) Work lovers, freedom, and basic income. *Contemporary Political Theory* 10(1), 21-36.

Maslow, Abraham (1954) *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row Publishers Inc.

*Mideros, Andrés & O'Donoghue, Cathal (2015) The effect of unconditional cash transfers on adult labour supply: A unitary discrete choice model for the case of Ecuador. *Basic Income Studies* 10(2), 225–255.

Muraja, Tuomas (2019) *Perustulokoe-eläin*. Tampere: Vastapaino.

Nuutinen, Veera (2017) *Esipuhe*. Teoksessa Veera Nuutinen (toim.) *Uusi työväki: Työ ja yrittäjyys prekarisoituvan palkkatyön yhteiskunnassa*. Helsinki: Into, 7–13.

Paine, Thomas (1797) *Agrarian Justice*. Charles River Editors.

Pasma, Chandra (2010) Working Through the Work Disincentive. *Basic Income Studies* 5(2), 1–20.

Pekkala, Johanna & Kujala, Veikko & Kaikkonen, Risto (2012) Työttömyyden yhteys psyykkiseen kuormittuneisuuteen ja somaattisiin pitkäaikaissairauksiin Pohjois-Pohjanmaalla. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 2012(49), 220–231.

Perkiö, Johanna (2013) Taistelu tulkinnasta – Perustulo Suomen julkisessa keskustelussa 2006–2012. Teoksessa Teppo Eskelinen & Suvi Heikkilä (toim.) *Talous ja arvo*. Jyväskylä: SopHi, 210–240.

Pitts, Frederick Harry & Lombardozzi, Lorena & Warner, Neil (2017) Speenhamland, automation and the basic income: A warning from history? *Renewal: A Journal of Labour Politics* 25(3/4), 145-155.

Polanyi, Karl (1957) *The great transformation* (1. paperback edition). Boston: Beacon Press.

*Pulkka, Ville-Veikko (2017a) A free lunch with robots – can a basic income stabilise the digital economy? *Transfer: European Review of Labour and Research* 23(3), 295–311.

Pulkka, Ville-Veikko (2017b) Riittääkö digitaalisessa taloudessa työtä ja toimeentuloa? *Teknologiamurros ja tulevaisuuden työllisyysratkaisut*. Teoksessa Veera Nuutinen (toim.)

Uusi työväki: Työ ja yrittäjyys prekarisoituvan palkkatyön yhteiskunnassa. Helsinki: Into, 13–55.

Robeyns, Ingrid (2000) Hush Money or Emancipation Fee? A gender Analysis of Basic Income. Teoksessa Loek Groot & Robert-Jan van der Veen (toim.) Basic Income on the Agenda. Policy Objectives and Political Chances. Amsterdam: Amsterdam University Press, 121–136.

*Salehi-Isfahani, Djavad & Mostafavi-Dehzoeei, Mohammad (2018) Cash transfers and labor supply: Evidence from a large-scale program in Iran. *Journal of Development Economics* 135 (2018), 349–367.

Salminen, Ari (2001) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.

Schjoedt, Rasmus (2016) India's basic income experiment. *Pathways Perspectives on International Development* 1(21), 1–8.

Standing, Guy (2011) *The precariat: The new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.

Tiainen, Pekka (2018) Työttömyyden kustannukset ja työllisyyden hyödyt. Teoksessa Jouko Kajanoja (toim.) *Työllisyyskysymys*. Helsinki: Into, 181–195.

Torraco, Richard (2006) Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples. *Human Resource Development Review* 4(3), 356–367.

Torry, Malcolm (2018) Speenhamland, automation, and Basic Income: A response. *Renewal: a Journal of Labour Politics* 26(1), 32–35.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Van Parijs, Philippe, & Vanderborght, Yannick (2017) *Basic income: A radical proposal for a free society and a sane economy*. Cambridge: Harvard University Press.

Van Parijs, Philippe (1995) *Real freedom for all: what (if anything) can justify capitalism?* New York: Oxford University Press.

Van Parijs, Philippe (2013) The Universal Basic Income: Why Utopian Thinking Matters, and How Sociologists Can Contribute to It. *Politics & Society* 41(2), 171–182.

Vähämäki, Jussi (2003) Kuhnurien kerho: Vanhan työn paheista uuden hyveiksi. Helsinki: Tutkijaliitto.

*Wilderquist, Karl (2005) A failure to communicate: what (if anything) can we learn from the negative income tax experiments? *The Journal of Socio-Economics* 34(1), 49–81.